

Analiza troškova prosječne Hrvatske obitelji u doba COVID-19

Klepec, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:027592>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-11**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij
Poslovna ekonomija – smjer Trgovinsko poslovanje

**ANALIZA TROŠKOVA PROSJEČNE HRVATSKE OBITELJI
U DOBA COVID-19**

Završni rad

Tea Klepec

Zagreb, rujan 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij
Poslovna ekonomija – smjer Trgovinsko poslovanje

**ANALYSIS OF AVERAGE CROATIAN HOUSEHOLD
EXPENSES DURING THE COVID-19 PANDEMIC**

Final paper

Student: Tea Klepec

JMBAG: 0067634650

Mentor: Prof. dr. sc. Mirjana Čizmešija

Zagreb, rujan 2024.

Tea Klepec

(Ime i prezime studenta)

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad rezultat isključivo mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i temelji se na objavljenu literature. Nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljeni način i ne krši autorska prava nikoga. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. HRVATSKO GOSPODARSTVO U UVJETIMA COVID-19.....	2
2.1. Analiza krize hrvatskog gospodarstva.....	4
2.2. BDP	6
2.3. Inflacija.....	7
3. PODUZETNICI U UVJETIMA POSLOVANJA USLIJED PANDEMIJE	8
3.1. Očekivanja i oporavak poduzetnika	9
4. FINANCIJSKI PROBLEMI U OBITELJI.....	12
4.1. Utjecaj pandemije COVID-19 na potrošnju, štednju i investicije pojedinca	13
4.2. Osobna potrošnja kućanstva.....	15
4.3. Promijenjene navike pojedinaca i kućanstava.....	17
5. EMPIRIJSKA ANALIZA UTJECAJA COVID-19 KRIZE NA POTROŠAČKE NAVIKE GRAĐANA REPUBLIKE HRVATSKE.....	19
5.1. Opis istraživanja.....	19
5.2. Rezultati istraživanja	21
6. ZAKLJUČAK.....	30
POPIS LITERATURE:.....	31
POPIS SLIKA:.....	33
POPIS TABLICA:	33
POPIS GRAFIKONA:	33

1. Uvod

Pandemija COVID-19 izazvala je brojne promjene i prilagodbe u svakodnevnom životu ljudi diljem svijeta, uključujući i Hrvatsku. Ograničenja kretanja, promjene u radnim uvjetima, zatvaranje škola i prelazak na online obrazovanje, te zatvaranje mnogih gospodarskih sektora značajno su utjecali na financijsku situaciju i potrošačke navike hrvatskih obitelji.

Kako bi se bolje razumio utjecaj pandemije na kućne budžete, ovaj rad istražuje promjene u troškovima prosječne hrvatske obitelji tijekom razdoblja pandemije. Analizirat će se ključni troškovi kao što su hrana, stanovanje, obrazovanje, zdravstvo i transport, te kako su se ti troškovi mijenjali u odnosu na razdoblje prije pandemije. Posebna pažnja bit će posvećena i novim kategorijama troškova koje su se pojavile kao direktna posljedica pandemije, poput nabave zaštitne opreme, dezinfekcijskih sredstava i povećane potrošnje na internetske usluge zbog rada od kuće i online nastave.

Osim kvantitativne analize troškova, rad će istražiti i kvalitativne aspekte promjena u potrošačkim navikama, uključujući percepciju financijske sigurnosti i prilagodbe u načinu života. Kroz ovu analizu nastoji se dobiti cjelovit uvid u ekonomski utjecaj pandemije na prosječnu hrvatsku obitelj, što može poslužiti kao temelj za kreiranje ekonomske politike i mjere podrške u sličnim kriznim situacijama.

2. HRVATSKO GOSPODARSTVO U UVJETIMA COVID-19

Pandemija COVID-19 imala je značajan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo, kao i na globalnu ekonomiju. Hrvatska, koja se oslanja na turizam kao jedan od glavnih izvora prihoda, pretrpjela je teške posljedice uslijed ograničenja putovanja i smanjenog broja turista. U ovom poglavlju analizirat će se ključne ekonomske pokazatelje i sektore koji su bili najviše pogođeni pandemijom.¹

Na početku pandemije, u prvom kvartalu 2020. godine, BDP Hrvatske je pao za 7,8% u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. U drugom kvartalu 2020. godine zabilježen je pad BDP-a od 15,1%, što je bio najveći kvartalni pad u povijesti Hrvatske. Godišnji pad BDP-a u 2020. iznosio je 8,4%, što je najveći pad od Domovinskog rata.

Nezaposlenost je također značajno porasla. Prema podacima HZZO-a, stopa nezaposlenosti u svibnju 2020. godine iznosila je 9,5%, dok je u svibnju 2019. bila 6,6%. Povećanje nezaposlenosti najviše je pogodilo sektor usluga, posebno turizam i ugostiteljstvo.²

Turizam čini oko 20% hrvatskog BDP-a, stoga je bio jedan od najviše pogođenih sektora. Zbog ograničenja putovanja, mnoge rezervacije su otkazane, a broj stranih turista drastično se smanjio. Prema podacima Hrvatske turističke zajednice broj dolazaka turista u srpnju 2020. godine smanjen je za 62% u usporedbi s istim razdobljem 2019. godine.³

Industrijska proizvodnja također je pretrpjela značajne gubitke. Tijekom lockdowna mnoge tvornice su bile prisiljene zaustaviti proizvodnju ili smanjiti kapacitete. U travnju 2020. godine industrijska proizvodnja pala je za 11% u usporedbi s prethodnim mjesecom.

Uslužni sektor, posebno maloprodaja i ugostiteljstvo, pretrpjeli su velike gubitke zbog zatvaranja trgovina, restorana i kafića. Uvođenje mjera socijalnog distanciranja i ograničenja okupljanja dodatno je smanjilo potrošnju.⁴

Kako bi ublažila ekonomske posljedice pandemije, Vlada Republike Hrvatske uvela je niz mjera podrške gospodarstvu. Među njima su bile subvencije za očuvanje radnih mjesta, odgoda

¹ Nestić, D., & Mervar, A. (1999). Makroekonomska politika i gospodarski rast u Hrvatskoj: stanje i perspektive. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 9(73), 299.

² Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2021). Godišnji izvještaj o radu. <https://hzz.hr/hr/o-zavodu/izvjesce-o-radu>

³ Kresić, M., & Kresić, I. (2012). Turističke zajednice u Republici Hrvatskoj. *Turizam: časopis za turistička istraživanja*, 61(1), 11-24.

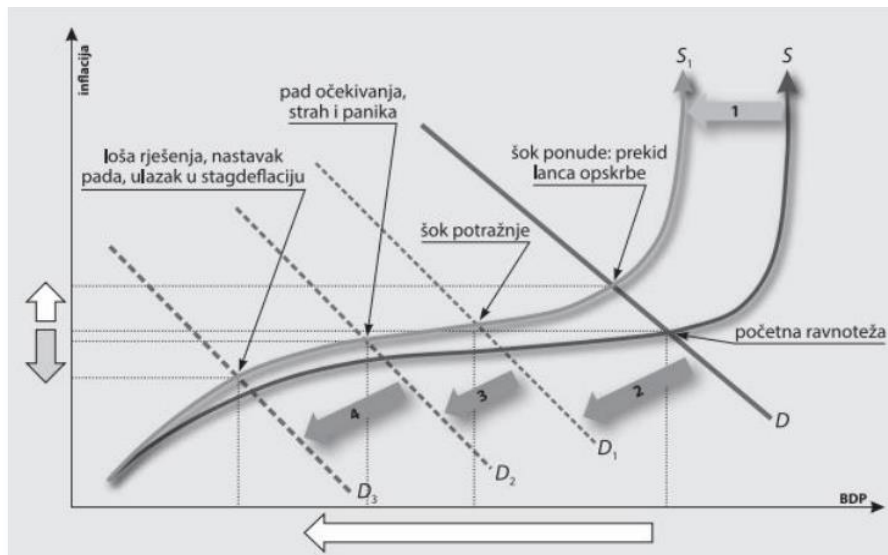
⁴ Ibid, str. 299

plaćanja poreza i doprinosa, kao i povoljni krediti za poduzeća. Unatoč tim mjerama, mnoge tvrtke nisu uspjele preživjeti krizu, što je dovelo do povećanja broja stečajeva.

Oporavak hrvatskog gospodarstva počeo je krajem 2020. godine i nastavio se tijekom 2021. godine zahvaljujući postupnom ublažavanju mjera i povratku turista.

AS-AD model (Agregatna ponuda - Agregatna potražnja) koristi se za prikazivanje makroekonomskih fluktuacija, uključujući one izazvane vanjskim šokovima poput pandemije COVID-19.

Slika 1. AS-AD model korona šoka

Izvor: Čavrak, V. (2020). Makroekonomija krize COVID 19 i kako pristupiti njenom rješavanju. Zagreb: Ekonomski fakultet - Zagreb. Dostupno na:

<https://hrcak.srce.hr/file/343894>

Agregatna potražnja (AD) predstavlja ukupnu količinu dobara i usluga koje potrošači, poduzeća i vlada žele kupiti pri različitim razinama cijena. S druge strane, agregatna ponuda (AS) prikazuje ukupnu količinu dobara i usluga koje poduzeća žele proizvesti i prodati pri različitim razinama cijena.

Prije pandemije, gospodarstvo se nalazilo u ravnoteži na točki gdje se sijeku krivulje agregatne potražnje i agregatne ponude. Ova ravnotežna točka označava razinu proizvodnje i cijena koja je stabilna. Međutim, dolaskom pandemije, dogodili su se značajni poremećaji u ekonomiji koji su uzrokovali pomake tih krivulja.

Pandemija COVID-19 uzrokovala je smanjenje agregatne potražnje. Ograničenja kretanja, smanjena potrošnja zbog nesigurnosti te pad investicija doveli su do pomaka krivulje agregatne potražnje ulijevo, s AD1 na AD2. Ovaj pomak smanjuje ukupnu razinu proizvodnje i uzrokuje pad cijena, što se manifestira deflacijom.

Istovremeno, pandemija je negativno utjecala i na agregatnu ponudu. Problemi u opskrbnim lancima, zatvaranje tvornica i manjak radne snage uzrokovali su pomak krivulje agregatne ponude ulijevo, s AS1 na AS2. Ovaj pomak dodatno smanjuje razinu proizvodnje, ali također uzrokuje povećanje cijena zbog smanjenja dostupnosti proizvoda, stvarajući stagflacijski pritisak.

Nakon ovih šokova, nova ravnotežna točka nalazi se na nižoj razini proizvodnje i višoj razini cijena u usporedbi s početnom ravnotežom.⁵

2.1. Analiza krize hrvatskog gospodarstva u vrijeme pandemije COVID 19

Sveobuhvatan uvid u gospodarske karakteristike može se postići analizom ključnih makroekonomskih pokazatelja. U modelima makroekonomskog prikaza, obično se koriste četiri glavna pokazatelja.⁶

Prvi pokazatelj je kretanje proizvodnje ili outputa, koje se mjeri putem bruto domaćeg proizvoda (BDP), bruto nacionalnog proizvoda (BNP) ili nacionalnog dohotka (Y). Iako svi ovi pokazatelji mjere slične aspekte – vrijednost proizvedenih roba i usluga u nacionalnom gospodarstvu u određenom vremenskom razdoblju – svaki pruža jedinstvenu perspektivu unutar ekonomskog kružnog toka, od proizvodnje do potrošnje.

⁵ Čavrak, V. (2020). Makroekonomija krize COVID19 i kako pristupiti njenom rješavanju. Zagreb: Ekonomski fakultet - Zagreb. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/343894>

⁶ Ibid

Drugi pokazatelj je zaposlenost, odnosno stopa nezaposlenosti, koja se prati kroz mjerenje produktivnosti rada. Ovaj pokazatelj ukazuje na efikasnost korištenja rada kao oskudnog resursa.

Treći pokazatelj je inflacija, koja se obično mjeri pomoću različitih indeksa. Ovi indeksi prate promjene u općoj razini cijena, kao i promjene relativnih cijena, odnosno kretanje cijena različitih proizvoda i usluga u međusobnom odnosu.⁷

Četvrti pokazatelj je tečaj nacionalne valute, koji, zajedno s analizom platne bilance i njezinih komponenti, odražava različite aspekte ekonomske razmjene nacionalnog gospodarstva s međunarodnim okruženjem. S obzirom na to da je hrvatsko gospodarstvo djelovalo unutar različitih ekonomskih sustava i koristilo različite valute, korisno je dugoročno pratiti i stvarne robne tokove putem pokazatelja pokrivenosti uvoza izvozom.⁸

Daljnji dio rada analizira gospodarske aktivnosti u Republici Hrvatskoj prema pokazateljima. Promatrani pokazatelji uspoređuju gospodarsku situaciju iz stabilne 2019. godine s pandemijskim godinama 2020. i 2021.

2.2. Bruto domaći proizvod

Pandemija COVID-19 imala je snažan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo, osobito na bruto domaći proizvod (BDP). U 2020. godini, zbog uvođenja strogih mjera zatvaranja i ograničenja putovanja, BDP je zabilježio pad od 8%, što je jedan od najdubljih padova među zemljama članicama Europske unije. Turizam, koji čini značajan dio hrvatskog BDP-a, bio je posebno pogođen. Zatvaranje granica i smanjenje međunarodnih putovanja dovelo je do drastičnog smanjenja prihoda od stranih turista.⁹

Osim turizma, smanjenje domaće potrošnje i prekid lanca opskrbe dodatno su pogoršali ekonomsku situaciju. Industrijska proizvodnja i izvozne aktivnosti također su zabilježile pad. Mnogi su poduzetnici bili prisiljeni smanjiti ili potpuno obustaviti svoje poslovanje, što je rezultiralo gubitkom radnih mjesta i povećanjem stope nezaposlenosti.

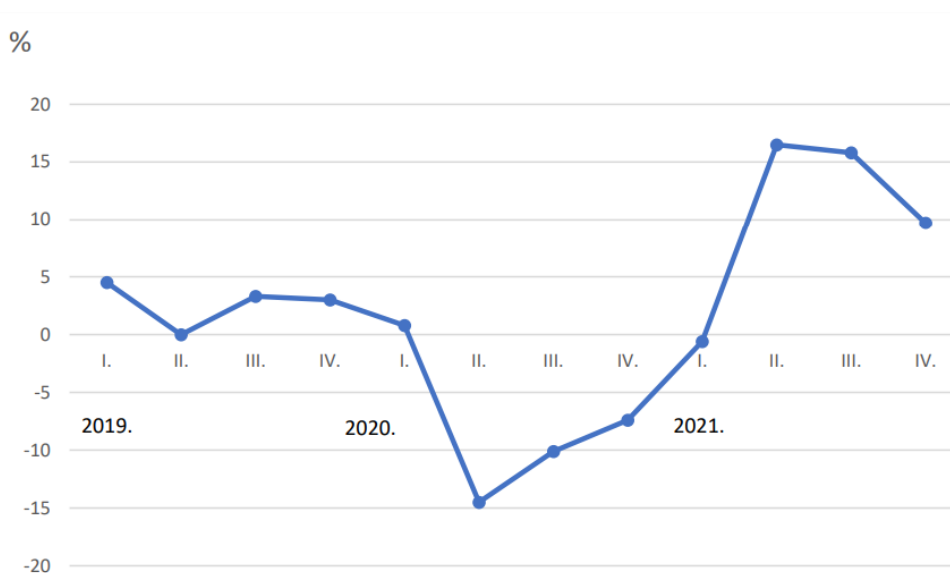
⁷Čavrak, V. (2011). *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Politička kultura, str. 18.

⁸ Ibid, str. 18

⁹ Ibid, str. 19

Vlada je pokušala ublažiti ekonomske posljedice pandemije kroz različite mjere podrške, uključujući financijske potpore za očuvanje radnih mjesta i likvidnosti poduzeća. Unatoč tim naporima, oporavak gospodarstva bio je spor i neujednačen, a potpuni povratak na predpandemijske razine gospodarske aktivnosti očekuje se tek u narednim godinama.

Grafikon 2. Stope promjene BDP-a, na godišnjoj razini u periodu 2019. – 2021.

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS-a

Analizirajući Grafikon 1, prvi znakovi usporavanja gospodarske aktivnosti u promatranom razdoblju uočeni su u drugom tromjesečju 2020. godine, nakon čega se situacija postupno stabilizirala u drugoj polovici te godine. U usporedbi s drugim tromjesečjem 2019. godine, realni BDP u drugom tromjesečju 2020. godine smanjen je za 14,5%. Ovaj pad predstavlja najveći tromjesečni pad realnog BDP-a od 1995. godine, kada je započela tromjesečna procjena BDP-a. Glavni uzrok ovog smanjenja bio je značajan pad prodaje u određenim sektorima maloprodaje.

Drugo i treće tromjesečje 2021. godine obilježila je relativno povoljna epidemiološka situacija. Tijekom 2021. godine, realni gospodarski rast ubrzao se na tromjesečnoj razini, pa je tako realni BDP u drugom tromjesečju porastao za 16,5%. Međutim, pogoršanje epidemiološke situacije krajem 2021. godine dovelo je do novog pada BDP-a od 9,7%.

U padu gospodarske aktivnosti najviše je pogođeno čak 19 država članica Europske unije zbog smanjenja inozemne potražnje, konkretno, pada vrijednosti izvoza roba i usluga. Smanjenje

potražnje odrazilo se na smanjenje domaće proizvodnje, ali i na smanjenje vrijednosti uvoza roba i usluga. Najveći negativni utjecaj na ukupan BDP imale su djelatnosti kao što su trgovina na malo i veliko, smještaj gostiju, priprema i usluživanje hrane, te prijevoz i skladištenje.

2.3. Inflacija

Prije pandemije, inflacija potrošačkih cijena bila je relativno niska i nije bilježila značajne promjene koje bi narušile kako stranu ponude, tako i stranu potražnje. U proteklih deset godina, prosječna godišnja inflacija potrošačkih cijena kretala se u rasponu od 4,5%. U 2020. godini, obilježenoj izvanrednim okolnostima, inflacija potrošačkih cijena nije značajno reagirala na pad osobne potrošnje ili potražnje.¹⁰

Tablica 1. Prosječne i godišnje stope inflacije u RH u razdoblju od 2019. do 2021.

GODINA	PROSJEČNA GODIŠNJA STOPA INFLACIJE	GODIŠNJA STOPA INFLACIJE
2019.	0,8	1,4
2020.	0,1	-0,7
2021.	2,6	5,5

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS-a

Prosječna inflacija u 2020. godini iznosila je 0,1%, što je za 0,7 postotnih bodova manje nego u 2019. godini, koja nije bila značajno pogođena gospodarskim poremećajima. Veći dio 2020. godine obilježen je deflacijskim trendom potrošačkih cijena. Glavni uzroci deflacijskih pritisaka bile su cijene naftnih derivata, posebno zbog globalnog pada cijena nafte, što se odrazilo i na domaće tržište. Inflatorni pritisci dolazili su prvenstveno iz cijena hrane i usluga. Među uslugama, posebno su se istaknule frizerske, poštanske, ugostiteljske, sportske i rekreacijske usluge, koje su se suočile s velikim padom prometa i potražnje.¹¹

¹¹ Čavrak, V.: Gospodarstvo Hrvatske, Politička kultura, Zagreb, 2011., str. 28

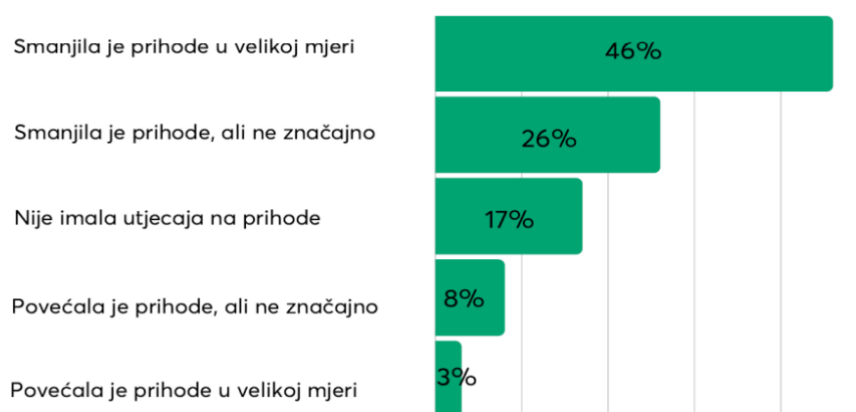
3. PODUZETNICI U UVJETIMA POSLOVANJA USLIJED PANDEMIJE

Najveći izazov s kojim se poduzetnici susreću u novim okolnostima je ograničenje poslovanja zbog mjera za suzbijanje širenja virusa. Uslužne djelatnosti su bile prisiljene obustaviti rad zbog nedostatka klijenata, dok su prijevoznici morali prekinuti svoje usluge zbog zabrane putovanja. Kozmetički saloni, kafići, restorani i shopping centri također su bili zatvoreni, dok su trgovine s prehrambenim proizvodima radile pod posebnim ograničenjima.

Za trgovine, online prodaja je postala ključna komponenta poslovanja, jer su ljudi morali naručivati online kako bi kupili potrebne proizvode. Ovo je svakako pomoglo u borbi protiv krize, jer su neke djelatnosti tako osigurale barem neke prihode.

Međutim, ukupni poslovni prihodi, koji su jedan od ključnih pokazatelja veličine i uspješnosti poduzeća, bili su značajno smanjeni zbog pandemije. Najviše su bili pogođeni sektor ugostiteljstva i uslužne djelatnosti, turizam, umjetnost, rekreacija i zabava. Mikro poduzetnici su bili najviše pogođeni padom prihoda.¹² Prema istraživanju Hrvatske udruge poslodavaca i Hrvatskog udruženja menadžera i poduzetnika, čak 46% poduzetnika u Hrvatskoj je imalo značajno smanjenje prihoda tijekom krize. S druge strane, 8% poduzetnika je imalo povećanje prihoda, a 3% je imalo značajno povećanje prihoda.¹³

Slika 2. Pad poslovnih prihoda u Hrvatskoj za vrijeme pandemije

Izvor: CROMA, <https://www.croma.hr/sites/default/files/istra%C5%BEivanje.pdf>

¹² CROMA. (2021). Istraživanje o utjecaju pandemije COVID-19 na turističku ponudu i potražnju u Hrvatskoj. Zagreb: CROMA. Pronađeno na: <https://www.croma.hr/sites/default/files/istra%C5%BEivanje.pdf>

¹³ Ibid

Prema anketi, 43% malih poduzetnika suočilo se s poteškoćama u financiranju svojih zaposlenika, odnosno s isplaćivanjem plaća. Također, poduzetnici su imali probleme s pokrivanjem drugih poslovnih troškova: 25% s financiranjem osnovnih sredstava za rad, 33% s plaćanjem najмова, 34% s podmirivanjem zajmova, kredita i leasinga, te 27% s podmirivanjem obveza prema dobavljačima.¹⁴

3.1. Očekivanja i oporavak poduzetnika

Iako su državne pomoći pružile određenu podršku hrvatskim poduzetnicima tijekom pandemije, mnogi od njih još uvijek su imali strahove i očekivanja u vezi s budućnošću svog poslovanja.

Osim toga, 76% ispitanih poduzetnika strahovalo je od odgađanja budućih planova vezanih uz rast i investicije. Ipak, neki poduzetnici ostali su optimistični i planirali su nova zapošljavanja. Prema istoj anketi, 14% poduzetnika planiralo je zaposliti nove radnike, dok 21% očekivalo je da će morati otpustiti od jedne do pet osoba. Daljnjih 5% poduzetnika predviđalo je otpuštanje od pet do dvadeset osoba, a 3% smatralo je da će morati otpustiti više od dvadeset radnika.

Unatoč teškim vremenima, otkriće cjepiva značajno je utjecalo na poslovni optimizam. Prema anketi, 21,1% ispitanih poduzetnika vjerovalo je da cjepivo uvelike povećava poslovni optimizam, dok 41,1% smatralo je da ga povećava, ali ne u značajnoj mjeri. Međutim, neki poduzetnici i dalje su bili zabrinuti zbog dostupnosti i distribucije cjepiva, što može utjecati na njihovu spremnost za buduća ulaganja.

Ukupno gledajući, hrvatski poduzetnici suočavali su se s mnogim izazovima u ovom teškom razdoblju, ali neki su ostali optimistični i nastojali prilagoditi svoje poslovanje novim okolnostima. Državne pomoći i otkriće cjepiva bili su ključni faktori u oporavku hrvatskog gospodarstva i poslovnog sektora.¹⁵

Nacionalni program oporavka i otpornosti (NPOO) pridonosi ostvarenju četiri ključna cilja Europske unije: promicanje ekonomske, društvene i teritorijalne kohezije, jačanje ekonomske i društvene otpornosti, smanjenje društvenih i ekonomskih učinaka krize te poticanje zelene i

¹⁴ Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2021). Istraživanje o utjecaju pandemije COVID-19 na tržište rada u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje. PDostupno na: <https://hzz.hr/hr/o-zavodu/istrazivanja-i-analize/istrazivanje-o-utjecaju-pandemije-covid-19-trziste-rada-hrvatskoj>

¹⁵ Ibid

digitalne tranzicije. NPOO se temelji na strateškim dokumentima, programima, preporukama i obvezama te pruža jasan okvir za provođenje reformi i drugih ciljeva.¹⁶

NPOO se sastoji od pet komponenti i jedne inicijative koje su specifične za potrebe razvoja Hrvatske, a to su:¹⁷

- Gospodarstvo
- Javna uprava, pravosuđe i državna imovina
- Obrazovanje, znanost i istraživanje
- Tržište rada i socijalna zaštita
- Zdravstvo
- Inicijativa: Obnova zgrada

Glavni cilj komponente "Gospodarstvo" je sustavno integrirati održivi razvoj, zelenu i digitalnu tranziciju gospodarstva kroz konkretne mjere i mehanizme na nacionalnoj i regionalnoj razini. Ova komponenta uključuje 24 reforme i 64 povezana ulaganja, s predviđenim iznosom od 26,2 milijarde kuna. Reforme su bile usmjerene na jačanje konkurentnosti i inovativnosti gospodarstva te unapređenje temeljem novih tehnologija i internacionalizacije poslovanja.

Druga komponenta, "Javna uprava, pravosuđe i državna imovina", fokusira se na jačanje administrativnih kapaciteta za kvalitetnije osmišljavanje, provođenje i ocjenu projekata i politika. Ova komponenta je ključna za prilagodbu institucija i njihovu otpornost na krizne situacije. Cilj je izgraditi neovisno i učinkovito pravosuđe te modernu i efikasnu javnu upravu. Za ovu komponentu predviđeno je 4,35 milijardi kuna, a sastoji se od 29 reformi i 42 povezana ulaganja.¹⁸

Treća komponenta, "Obrazovanje, znanost i istraživanje", uključuje 5 reformi i 9 ulaganja ukupne vrijednosti 7,5 milijardi kuna. Cilj je unaprijediti i uspostaviti kvalitetan obrazovni sustav koji će povećati zapošljivost, inovativnost i konkurentnost pojedinaca na tržištu rada. Također, ulaganje u razvoj istraživačke izvrsnosti i jačanje inovacijskog kapaciteta ima za cilj

¹⁶ Vlada Republike Hrvatske. (2021). Nacionalni program oporavka i otpornosti.

<https://vlada.gov.hr/hr/naslovnica/nacionalni-program-oporavka-i-otpornosti>

¹⁷ Ibid

¹⁸ Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2020. – 2026.,

<https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>

stvaranje uvjeta za privlačenje istraživača u Hrvatsku te bolju integraciju Hrvatske u Europski istraživački prostor.

Četvrta komponenta, "Tržište rada i socijalna zaštita", sastoji se od 9 reformi i 8 ulaganja, za što je izdvojeno 2,08 milijardi kuna. Ova komponenta osigurava pravo na rad, adekvatne plaće i mirovine, kao i dostojanstvenu starost te socijalnu zaštitu.

Cilj je potaknuti zapošljavanje, ojačati okvir za povećanje plaća, mirovina i novčanih pomoći. Kroz ove mjere predviđa se povećanje stope zaposlenosti na 70% do 2024. godine te stvaranje uvjeta za otvaranje najmanje 100 tisuća radnih mjesta.

Posljednja komponenta je "Zdravstvo". Plan je osigurati pružanje kvalitetnih zdravstvenih usluga uz jačanje upravljanja. Unutar ove komponente izgradit će se nacionalni kapaciteti za provedbu zdravstvene reforme, s naglaskom na ispunjavanje ciljeva zdravstvenog sustava. Ova komponenta obuhvaća 5 reformi i 24 ulaganja ukupne vrijednosti 2,56 milijardi kuna.

Inicijativu "Obnova zgrada" predviđeno je 6 reformi i 4 investicije, s ukupnim iznosom od 5,94 milijarde kuna.

4. FINANCIJSKI PROBLEMI U TIPIČNOJ HRVATSKOJ OBITELJI

Pandemija COVID-19 donijela je brojne izazove za obitelji diljem Hrvatske, a jedan od najznačajnijih aspekata bili su financijski problemi. Gubitak posla, smanjeni prihodi, povećani troškovi i ekonomska nesigurnost samo su neki od faktora koji su pridonijeli pogoršanju financijske situacije u mnogim kućanstvima. U ovom poglavlju analiziraju se glavni uzroci financijskih problema, njihove posljedice te strategije koje su obitelji koristile kako bi se nosile s novonastalom situacijom.

Jedan od najtežih udara na financijsku stabilnost obitelji bio je gubitak posla ili smanjenje prihoda. Mnoge tvrtke bile su prisiljene smanjiti broj zaposlenika ili smanjiti plaće kako bi preživjele gospodarsku krizu. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, stopa nezaposlenosti značajno je porasla tijekom 2020. godine, a tisuće radnika ostalo je bez posla. Obitelji s jednim ili više članova koji su izgubili posao suočile su se s ozbiljnim financijskim problemima, jer su mnoge ovisile o tim prihodima za pokrivanje osnovnih životnih troškova.¹⁹

Osim gubitka prihoda, mnoge su obitelji suočile i s povećanim troškovima života. Troškovi zdravstvene zaštite, uključujući lijekove i medicinske usluge, porasli su zbog povećane potrebe za zdravstvenom skrbi. Troškovi obrazovanja također su porasli, jer su mnoga kućanstva morala ulagati u tehnologiju i internetske usluge kako bi djeca mogla pratiti online nastavu. Osim toga, troškovi za osnovne potrepštine poput hrane i higijenskih proizvoda porasli su zbog poremećaja u opskrbnim lancima i povećane potražnje.

¹⁹ Osmanagić Bedenik, N. (2007.), Kriza kao šansa. Zagreb: Školska knjiga, str.25

4.1. Utjecaj pandemije COVID-19 na potrošnju, štednju i investicije pojedinca

Pandemija koronavirusa, osim što je uzdrmala globalno gospodarstvo, također je imala velik utjecaj na financijsko ponašanje pojedinaca unutar kućanstava, mijenjajući njihove obrasce potrošnje, štednje i investicija. Zatvaranje brojnih industrija, koje su vlade širom svijeta uvele, dovelo je do značajnog pada ekonomske aktivnosti u mnogim regijama. Politički lideri trudili su se umanjiti ekonomske štete, kako za poduzeća, tako i za kućanstva.²⁰

Prema istraživanju Barbić (2020.) strah od dugotrajnog zatvaranja gospodarstava i potreba za stvaranjem zaliha doveli su do naglog porasta potrošnje u ranim fazama pandemije. Uz to, u većini zemalja zabilježen je porast beskontaktnog plaćanja i korištenja kartica, kako bi se smanjio rizik prijenosa virusa putem gotovine.

Zbog preporuka državnih i lokalnih vlasti, većina kućanstava izbjegavala je izlazak iz domova osim u nužnim slučajevima, što je rezultiralo značajnim padom potrošnje u sektorima kao što su ugostiteljstvo, maloprodaja te zračni i javni prijevoz.²¹

Utjecaj na financijsko ponašanje pojedinaca varirao je ovisno o njihovom zemljopisnom položaju i odlukama vlasti vezanim za broj zaraženih. U Sjedinjenim Američkim Državama utvrđeno je da kućanstva s djecom gomilaju više zaliha, dok kućanstva s većinom muških članova gomilaju manje zaliha. U odabranim europskim zemljama, financijska zabrinutost među pojedincima dovela je do značajnog smanjenja trajne potrošnje, osobito među mladima, nezaposlenima i kućanstvima s ograničenom likvidnošću.²²

Državne intervencije bile su usmjerene na smanjenje financijske zabrinutosti ranjivih skupina kako bi se potaknula njihova potrošnja. Strah uzrokovan krizom COVID-19 i njenim utjecajem na financijsko stanje kućanstava varirao je ovisno o trenutnim prihodima, likvidnosti i akumuliranom bogatstvu. Povećana financijska briga može proizaći iz straha od gubitka posla, smanjenja prihoda ili povećanja poreznih opterećenja tijekom krize, što ovisi o sektoru zaposlenja i mogućnostima rada na daljinu.²³

²⁰ Barbić, D. i Lučić, A. (2020.), Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu. Zagreb: Narodne novine.

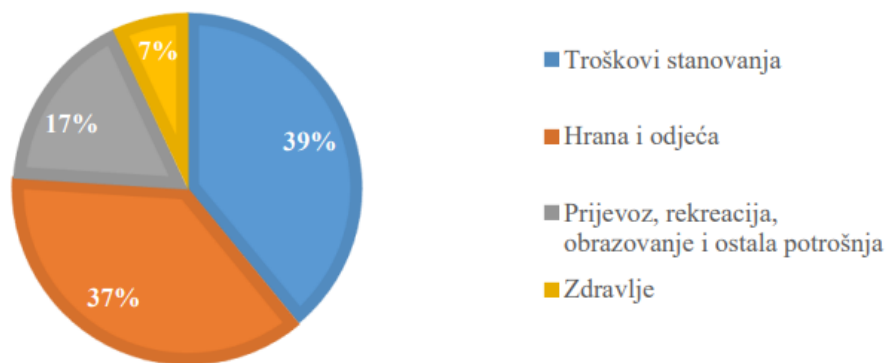
²¹ Ibid

²² Ibid

²³ Christelis, D., Feld, L. P., & Lalé, Ç. (2020). The impact of COVID-19 on the economy: A first look at the data for Switzerland (CSEF Working Paper No. 590). Centre for Studies in Economics and Finance, University of Bern. <https://ideas.repec.org/p/sef/csefwp/590.html>

Većina kućanstava usmjerila je svoju potrošnju na troškove stanovanja, slijede troškovi za hranu i odjeću, prijevoz, rekreaciju i obrazovanje, te na kraju troškovi povezani s zdravstvom. Utjecaj pandemije na financijske odluke kućanstava istaknuo je važnost prilagodbe i preraspodjele resursa kako bi se osigurala stabilnost i zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Ovakve promjene u potrošačkim obrascima reflektiraju širu ekonomsku dinamiku i prilagodbu na novonastale okolnosti u socijalno-ekonomskom okruženju.

Grafikon 3. Udjeli troškova u kućnom budžetu

Izvor: Izrada autora prema podacima Christelis et al (2020.), Working paper series: The COVID-19 crisis and consumption, <https://ideas.repec.org/p/sef/csefwp/590.html>

Financijska nesigurnost i strah od posljedica COVID-19 krize doveli su do smanjenja potrošnje na hranu, odjeću, prijevoz, rekreaciju i obrazovanje, dok su troškovi za zdravstvo i stambene potrebe porasli. Istraživanja pokazuju da kriza COVID-19 i državne intervencije znatno utječu na razinu i strukturu potrošnje i štednje kućanstava. Ti učinci se razlikuju prema dobi, spolu i prihodima. Zaključeno je da muškarci, stariji ljudi i oni s višim primanjima troše više u svim kategorijama potrošnje i manje štede u usporedbi sa ženama, mlađima i onima s nižim primanjima.²⁴

U nekim europskim zemljama, štednja je porasla zbog financijske nesigurnosti uzrokovane COVID-19 krizom. Ova vrsta štednje obično smanjuje potrošnju, ali može dovesti i do povećanja potrošnje na određene artikle, poput vožnje privatnim automobilom ili taksijem, kućanskih potrepština i lijekova. Prema podacima Eurostata (2021), stopa štednje kućanstava

²⁴ Christelis, D., Feld, L. P., & Lalé, C. (2020). The impact of COVID-19 on the economy: A first look at the data for Switzerland (CSEF Working Paper No. 590). Centre for Studies in Economics and Finance, University of Bern. <https://ideas.repec.org/p/sef/csefwp/590.html>

u eurozoni i Europskoj uniji povećala se za oko 20%, dok je stopa ulaganja kućanstava tijekom krize ostala relativno stabilna.

U usporedbi s prethodnom godinom, stopa štednje kućanstava u Europi znatno je porasla, s povećanjem od 6,6 do 7,1 postotnih bodova. Glavni razlog za to je značajno smanjenje izdataka za krajnju potrošnju kućanstava, koje se kretalo između -7,0 i -7,5 postotnih bodova, što je u oštrom kontrastu s povećanjima od preko 2% u prethodnim godinama. Izdaci za krajnju potrošnju kućanstava obuhvaćaju sve troškove za pojedinačne proizvode i usluge rezidentnih kućanstava.²⁵

Promatrajući kretanje stope štednje, potrošnje i prihoda kućanstava u razdoblju od 2000. do 2020. godine, može se primijetiti da su sve tri komponente bile relativno stabilne, osim tijekom globalne financijske krize 2008. godine, što je očekivano. Najveće oscilacije pojavile su se 2020. godine, tijekom COVID-19 krize, kada je došlo do drastičnog pada izdataka za krajnju potrošnju, što je rezultiralo rastom stope štednje kućanstava.²⁶

4.2. Osobna potrošnja kućanstva

Troškovi i štednja su važni indikatori financijskog stanja domaćinstava. Osobna potrošnja je najveća komponenta ukupne potražnje i bruto domaćeg proizvoda. U Hrvatskoj se praćenje provodi putem istraživanja potrošnje domaćinstava, koje se provodi na reprezentativnom uzorku nasumično odabranih privatnih domaćinstava. Istraživanje provodi Državni zavod za statistiku tijekom jedne kalendarske godine.

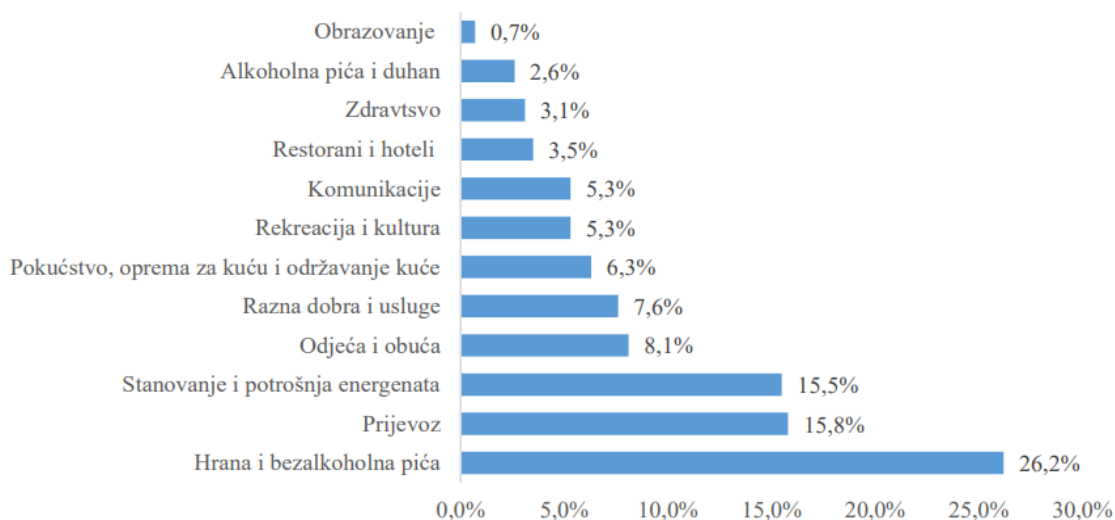
Istraživanje prati raspodjelu troškova kućanstava, koji se klasificiraju prema međunarodno priznatoj klasifikaciji osobne potrošnje po svrsi, COICOP. Godine 2019., najveći dio troškova kućanstava bio je za hranu i bezalkoholna pića, što je činilo 26,2%. Zatim slijede troškovi za prijevoz i stanovanje s udjelom od oko 16%. Ostale kategorije imaju manje udjele u troškovima, poput troškova za odjeću i obuću s udjelom od 8,1%, te za ostale proizvode i usluge s udjelom od 7,6%. Nakon toga slijede troškovi za održavanje kućanstva s udjelom od 6,3%,

²⁵ Eurostat. (2021). Podaci o BDP-u i glavnim komponentama. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>

²⁶ Ibid

te troškovi za rekreaciju, kulturu i komunikaciju s udjelom od 5,3%. Preostale kategorije imaju udjele manje od 5%, uključujući troškove za obrazovanje i zdravstvo.²⁷

Grafikon 4. Struktura izdataka kućanstva u Hrvatskoj u 2019. godini

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS (2021.), Osnovne karakteristike potrošnje kućanstva u 2019. godini, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/14-01-02_01_2020.htm

Analizirajući izdatke kućanstava u proteklom razdoblju od 2000. do 2020. godine, primijećene su relativno stabilne trendove u potrošnji i štednji, osim tijekom globalne financijske krize 2008. godine. Najznačajnije promjene dogodile su se u 2020. godini tijekom COVID-19 krize, kada su izdaci za krajnju potrošnju značajno opali, što je rezultiralo porastom stope štednje kućanstava.²⁸

²⁷ Ibid

²⁸ Istraživanja i ankete provedene tijekom pandemije, poput one koju je proveo Eurostat o utjecaju pandemije na kvalitetu života u EU: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20210303-1>

4.3. Promijenjene navike pojedinaca i kućanstava

Pandemija COVID-19 donijela je drastične promjene u svakodnevnom životu pojedinaca i kućanstava diljem Hrvatske. Ove promjene nisu bile samo privremene prilagodbe, već su mnoge od njih postale dio nove stvarnosti, oblikujući način na koji ljudi rade, kupuju, komuniciraju i provode slobodno vrijeme.²⁹

Masovni prijelaz na rad od kuće bio je jedna od najznačajnijih promjena. Prije pandemije, rad od kuće bio je relativno rijedak i ograničen na određene industrije. No, s uvođenjem epidemioloških mjera i ograničenja kretanja, mnogi su poslodavci bili prisiljeni omogućiti radnicima rad na daljinu. Ova promjena zahtijevala je brzu prilagodbu kako radnika tako i poslodavaca na nove tehnologije i radne procese. Uz to, obrazovni sustav također se prebacio na online nastavu, što je zahtijevalo dodatne prilagodbe od strane učenika, roditelja i nastavnika.³⁰

Pandemija je također značajno utjecala na potrošačke navike. S obzirom na ograničenja kretanja i zatvaranje fizičkih trgovina, online kupovina doživjela je veliki porast. Pojedinci su sve više počeli koristiti digitalne platforme za naručivanje hrane, odjeće, elektronike i drugih potrepština. Ovaj trend digitalizacije kupovine nastavio se i nakon popuštanja mjera, jer su mnogi potrošači prepoznali prednosti i praktičnost online trgovine.

Promijenjen je način na koji pojedinci brinu o svom zdravlju i higijeni. Nošenje maski, redovito pranje ruku i korištenje dezinficijensa postali su dio svakodnevne rutine. Osim toga, mnogi su počeli više pažnje posvećivati zdravoj prehrani i fizičkoj aktivnosti kako bi ojačali imunološki sustav. Povećana svijest o važnosti mentalnog zdravlja također je bila jedna od pozitivnih promjena, s porastom interesa za meditaciju, jogu i druge oblike opuštanja.

Ograničenja putovanja i društvenih okupljanja koja su uvedena kao mjere suzbijanja širenja virusa dovela su do značajnih promjena u načinu provođenja slobodnog vremena. Pojedinci su se, suočeni s nemogućnošću odlaska na godišnje odmore, koncerte, sportske događaje i druge društvene aktivnosti, okrenuli aktivnostima koje se mogu obavljati kod kuće ili na otvorenom. Čitanje, vrtlarjenje, kuhanje i bavljenje sportom postali su popularni načini opuštanja i

²⁹ Thomson, K. C., Jenkins, E., Gill, R., et al. (2021). Impacts of the COVID-19 Pandemic on Family Mental Health in Canada: Findings from a Multi-Round Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18. Dostupno na: <https://doi.org/10.3390/ijerph18031188>

³⁰ Ibid

ispunjavanja slobodnog vremena. Ljudi su također počeli više kuhati kod kuće, što je rezultiralo povećanom prodajom kuhinjskih aparata i alata za kuhanje.³¹

Streaming servisi i online platforme za zabavu postali su glavni izvor razonode. Prema podacima iz 2020. godine, broj pretplatnika na popularne streaming servise poput Netflix i HBO-a porastao je za više od 40%. Pored toga, društvene mreže i aplikacije za video komunikaciju, poput Zooma i Microsoft Teamsa, igrale su ključnu ulogu u održavanju kontakata s obitelji i prijateljima. Virtualni susreti, online kvizovi, zajedničko gledanje filmova i serija preko interneta postali su novi standard u socijalizaciji.³²

Financijska nesigurnost uzrokovana pandemijom potaknula je mnoga kućanstva na promjene u financijskim navikama. Suočeni s mogućnošću gubitka posla, smanjenjem prihoda ili neizvjesnom gospodarskom situacijom, mnogi su počeli više štedjeti i pažljivije planirati svoje troškove.

Prema podacima Hrvatske narodne banke, štednja građana u komercijalnim bankama porasla je za 10% u 2020. godini u usporedbi s prethodnom godinom. Ljudi su postali oprezniji s potrošnjom, smanjujući nepotrebne troškove i fokusirajući se na osnovne potrebe. Povećan je interes za investicijama u stabilnije oblike imovine, poput zlata i nekretnina. Tijekom 2020. godine, cijena zlata dosegla je povijesni maksimum, dok je tržište nekretnina zabilježilo povećan interes kupaca, iako s manjim brojem transakcija zbog opće nesigurnosti.

Pandemija je također potaknula porast korištenja digitalnih financijskih usluga. Online bankarstvo, mobilne aplikacije za plaćanje i druge digitalne platforme postale su sve popularnije, omogućujući ljudima da upravljaju svojim financijama iz sigurnosti vlastitog doma.³³

Ove promjene u načinu provođenja slobodnog vremena i financijskim navikama pokazale su otpornost i prilagodljivost društva u suočavanju s krizom. Dok su se ljudi prilagođavali novim okolnostima, ove su promjene također otvorile nove mogućnosti i trendove koji će vjerojatno imati dugoročne učinke na naš način života.³⁴

³¹ Ibid

³² Ibid

³³ Šunić M. Obilježja suvremene obitelji i stilovi odgoja u razdoblju konzumerizma. Završni rad. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku; 2019. Dostupno na:

<https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A4922/datastream/PDF/view>

³⁴ Ibid

5. EMPIRIJSKA ANALIZA UTJECAJA COVID-19 KRIZE NA POTROŠAČKE NAVIKE GRAĐANA REPUBLIKE HRVATSKE

Pandemija COVID-19 uzrokovala je duboke promjene u ponašanju potrošača širom svijeta, a Hrvatska nije iznimka. U ovom poglavlju provodimo empirijsku analizu kako bismo istražili i kvantificirali promjene u potrošačkim navikama građana Republike Hrvatske tijekom pandemije.

Cilj ovog istraživanja je razumjeti kako je COVID-19 kriza utjecala na potrošačke navike građana Republike Hrvatske. Konkretno, istraživanje ima za cilj identificirati promjene u potrošačkim prioritetima i preferencijama, analizirati učestalost i obujam online kupovine, te procijeniti kako su ove promjene utjecale na ukupnu potrošnju i ekonomsko ponašanje građana. Razumijevanje ovih aspekata može pomoći donositeljima odluka, poduzećima i istraživačima u predviđanju budućih trendova i prilagodbi poslovnih strategija.

5.1. Opis istraživanja

Istraživanje je provedeno korištenjem kvantitativnih i kvalitativnih metoda kako bi se osigurala sveobuhvatna analiza. Kvantitativni dio istraživanja uključuje analizu statističkih podataka prikupljenih od Državnog zavoda za statistiku (DZS) te podataka o prodaji iz različitih maloprodajnih lanaca. Prikupljeni podaci omogućili su uvid u promjene u potrošnji u različitim kategorijama proizvoda i usluga.

Drugi dio kvantitativnog istraživanja obuhvaća anketu provedenu među građanima Republike Hrvatske. Autorica rada provela je anketu od 20.6. do 25.6.2024. na namjernom uzorku od 210 ispitanika. Anketa je osmišljena kako bi se prikupili podaci o osobnim iskustvima i percepcijama potrošača tijekom pandemije. Pitanja u anketi pokrivala su teme poput promjena u kupovnim navikama, učestalosti online kupovine, preferencija za određene vrste proizvoda, te financijskih navika i prioriteta.

Rezultati ankete pokazali su značajne promjene u potrošačkim navikama. Na primjer, mnogi ispitanici su izjavili da su smanjili potrošnju na luksuzne artikle i povećali izdvajanja za osnovne potrepštine poput hrane i higijenskih proizvoda. Također je zabilježen značajan porast

u korištenju online trgovina, pri čemu su mnogi potrošači prvi put počeli koristiti digitalne platforme za kupovinu.

Osim toga, istraživanje je otkrilo da su financijska nesigurnost i strah od budućih ekonomskih poteškoća potaknuli mnoge građane na povećanu štednju i pažljivije planiranje svojih troškova. Ove promjene ukazuju na dublje promjene u ekonomskom ponašanju koje bi mogle imati dugoročne učinke na tržište i potrošačke trendove u Hrvatskoj.

Za potrebe istraživanja o utjecaju COVID-19 krize na potrošačke navike građana Republike Hrvatske korišten je strukturirani anketni upitnik koji je obuhvatio 20 pitanja podijeljenih u četiri dijela. Prvi dio se odnosio na sociodemografske karakteristike ispitanika kako bi se dobila reprezentativna slika uzorka. Drugi dio je istraživao utjecaj krize COVID-19 na ukupnu financijsku situaciju pojedinca i njegovog kućanstva, uključujući promjene u prihodima, gubicima posla i financijskim poteškoćama.

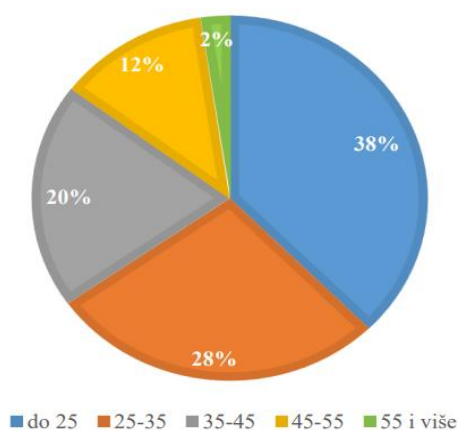
Treći dio upitnika fokusirao se na utjecaj krize na potrošačke navike, analizirajući promjene u vrstama proizvoda i usluga koje su građani kupovali tijekom pandemije. Posljednji dio istraživanja bio je posvećen štednji i financijskim strategijama, istražujući povećanje ili smanjenje štednje te preferencije za određene oblike investiranja.

Cilj ankete bio je donijeti zaključke o utjecaju krize COVID-19 na financijsko stanje i financijsku zabrinutost kućanstava, kao i na njihove potrošačke navike i oblike štednje. Rezultati istraživanja pružili su uvid u promjene u kategorijama potrošnje u odnosu na razdoblje prije krize, potvrđujući ili opovrgavajući ranije postavljene hipoteze izvedene na temelju sličnih istraživanja provedenih u drugim zemljama.

5.2. Rezultati istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 210 ispitanika. Većina sudionika (73%) bila je ženskog spola, dok je preostalih 27% bilo muškog spola. Što se tiče dobne strukture, najveći udio ispitanika (38%) bio je mlađi od 25 godina, dok je sljedeća najbrojnija skupina (28%) bila u dobi između 25 i 35 godina. Preostali ispitanici bili su stariji od 35 godina, a najmanji udio (manje od 5%) činili su ispitanici stariji od 55 godina.

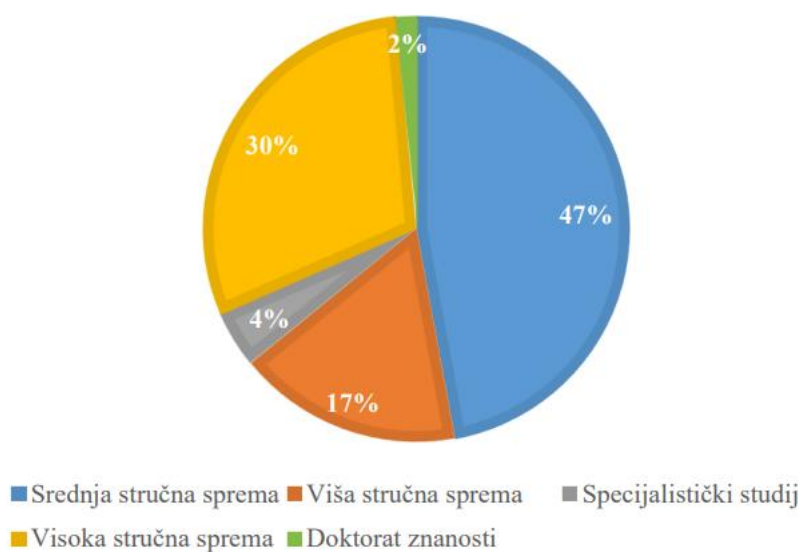
Grafikon 5. Ispitanici prema godinama života

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

U istraživanju je utvrđeno da najveći udio ispitanika, čak 47%, ima srednju stručnu spremu. Uzorak nije sadržavao nijednog ispitanika sa samo osnovnoškolskim obrazovanjem. Ukupno, 30% ispitanika ima visoku stručnu spremu, dok 17% ispitanika ima višu stručnu spremu. Ostali ispitanici su specijalisti i doktori znanosti.

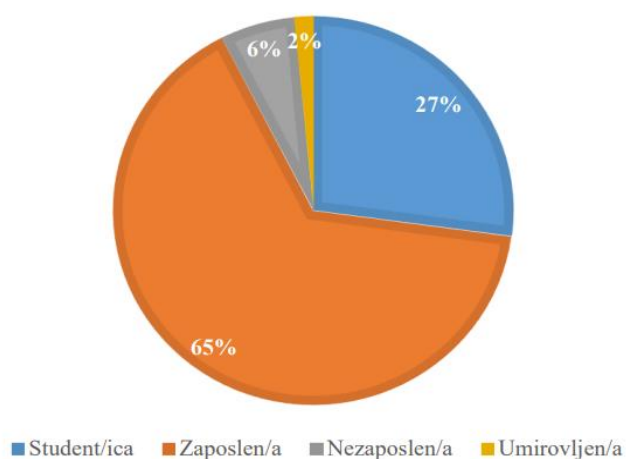
Grafikon 6. Ispitanici prema stručnoj spremi

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Najveći udio ispitanika od 65% je zaposlen, a najmanji udio od 2% umirovljen. Studenti zauzimaju udio od 27%, a nezaposleni 6%.

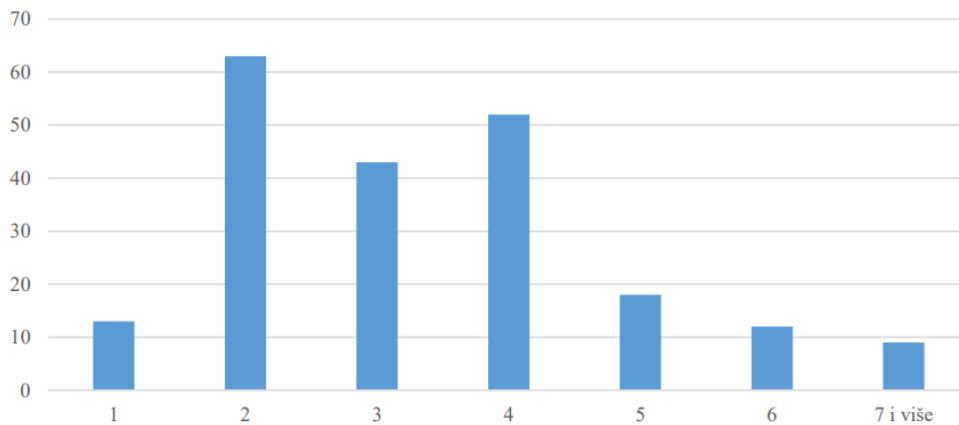
Grafikon 7. Ispitanici prema random statusu

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

U pogledu statusa stanovanja, većina ispitanika (79%) živi u privatnoj kući ili stanu, dok ostatak ispitanika živi u unajmljenim prostorima, učeničkom ili studentskom domu. Više od 75% ispitanika živi u kućanstvima koja se sastoje od dvoje do četiri osobe.

Grafikon 8. Ispitanici prema broju članova kućanstva

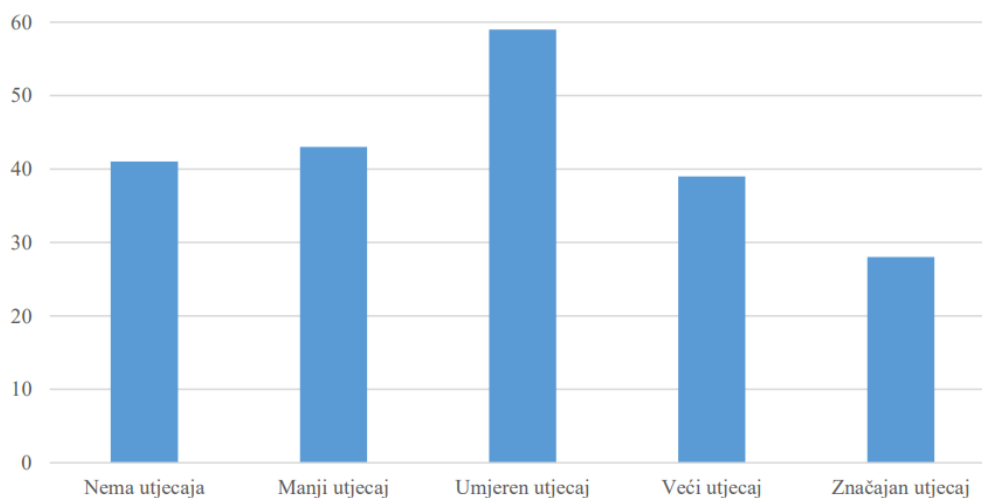

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

U istraživanju je utvrđeno da je situacija s mjesečnim primanjima kućanstava raznolika. Najveći udio ispitanika (25%) živi u kućanstvima s ukupnim primanjima od otprilike 1.340 do 2.010 eura. Daljnjih 23% kućanstava ima primanja od otprilike 2.010 do 2.680 eura, a 19% kućanstava ima primanja viša od otprilike 2.680 eura. Najmanji udio ispitanika (2%) ima primanja niža od 332,89 eura, što ukazuje na to da nije velik udio kućanstava s izrazito niskim primanjima.

Nakon što su prikupljena socio-demografska obilježja ispitanika, ispitano je njihovo mišljenje o utjecaju krize COVID-19 na ukupno financijsko stanje pojedinaca i kućanstava. Većina ispitanika se slaže da je kriza COVID-19 imala određen utjecaj na promjenu financijskog stanja njihovog kućanstva. 60% ispitanika smatra da je kriza izazvana pandemijom imala umjeren do značajan utjecaj na njihovo financijsko blagostanje, dok preostalih 40% ispitanika smatra da kriza nije imala nikakav ili slab utjecaj.

Grafikon 10. Utjecaj COVID-19 krize na financijsko stanje kućanstava

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Ovo su rezultati istraživanja o financijskoj zabrinutosti ispitanika u vezi s utjecajem krize COVID-19 na njihovo buduće financijsko stanje. Preko 66% ispitanika izrazilo je zabrinutost u vezi s vlastitom financijskom budućnošću. S druge strane, 42% ispitanika izjavilo je da su u početku pandemije kupovali zalihe proizvoda zbog straha od zatvaranja trgovina. Rezultati bi vjerojatno bili drugačiji da su ova pitanja postavljena u početku pandemije ili u razdoblju prije otkrića cjepiva. U to vrijeme, korona virus je bio nepoznanica i državne vlasti su isticale da nitko ne može biti siguran kakve posljedice može ostaviti.

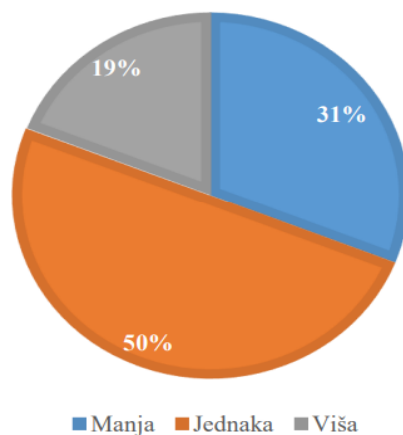
Većina ispitanika (58%) izjavila je da im kriza COVID-19 nije uzrokovala gubitak posla ili značajno smanjenje primanja. Međutim, neki ispitanici su izvijestili da su doživjeli promjene radnih uvjeta i smanjenje primanja. Dodatno, 65% ispitanika nije se složilo s tvrdnjom da su epidemiološke mjere koje je poduzela Vlada ublažile njihovu financijsku zabrinutost.

Tijekom pandemije bilo je očito da većina hrvatskog stanovništva nije bila zadovoljna donesenim Vladinim mjerama i da je često izražavala otpor, prosvjedovala i koristila društvene mreže. Razlog tome može se pronaći u kontradiktornosti donesenih epidemioloških mjera koje u većini slučajeva nisu bile prilagođene stanjima u različitim dijelovima države.

Treći odjeljak ankete odnosi se na utjecaj krize COVID-19 na osobnu potrošnju kućanstava. Prema rezultatima, 50% ispitanika tvrdi da im se potrošnja nije značajno promijenila u odnosu

na razdoblje prije krize, 31% ispitanika tvrdi da su smanjili potrošnju, a ostatak od 19% ispitanika su povećali potrošnju.

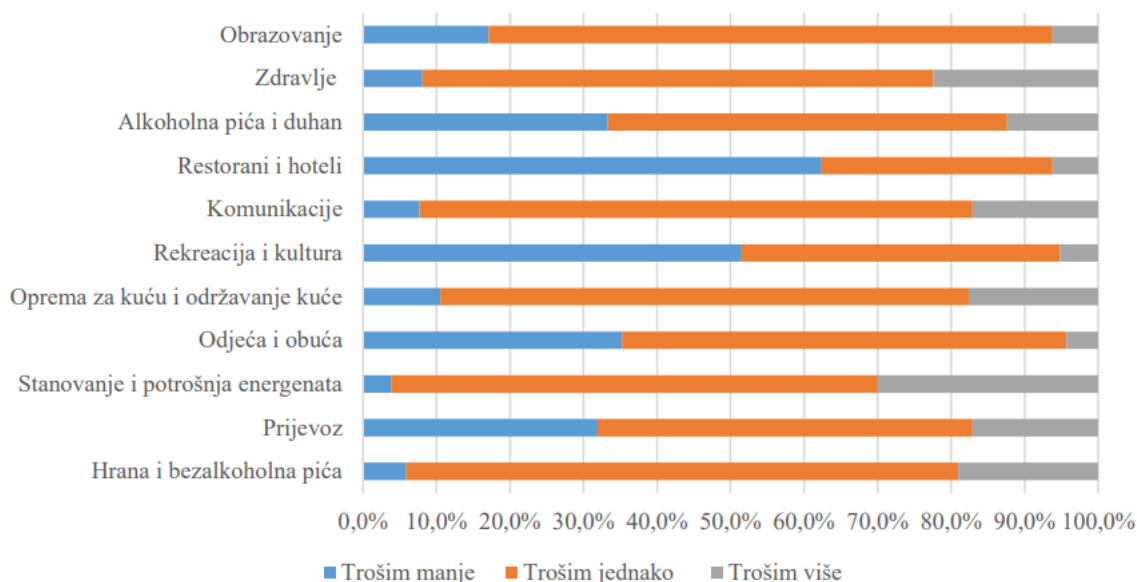
Grafikon 11. Promjena razine osobne potrošnje kućanstava tijekom krize COVID-19 u usporedbi s razdobljem prije krize

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Ovdje su rezultati istraživanja o utjecaju krize COVID-19 na promjene u sastavnicama potrošnje. Ispitanici su dali svoje mišljenje o promatranim sastavnicama potrošnje, koje predstavljaju podjelu izdataka kućanstva prema prihvaćenoj klasifikaciji osobne potrošnje prema svrsi. Ovu podjelu izdataka kućanstava koristi Državni zavod za statistiku prilikom provedbe ankete o potrošnji kućanstava koja je analizirana u prethodnom poglavlju. Svaki ispitanik je mogao odabrati jednu od tri opcije: smanjio troškove, troškove nije mijenjao ili povećao troškove na određenu sastavnicu potrošnje u odnosu na razdoblje prije pojave pandemije.

Grafikon 12. Promjene kategorija potrošnje ispitanika u odnosu na razdoblje prije krize

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Grafikon 12 prikazivao je rezultate istraživanja o utjecaju krize COVID-19 na kategorije potrošnje ispitanika. U kategoriji hrane i pića, 75,2% ispitanika tvrdilo je da troši jednako kao i u razdoblju prije pandemije, dok 19,0% ispitanika tvrdilo je da je povećalo potrošnju. U kategoriji prijevoza, 51,0% ispitanika izdvajalo je jednaki iznos sredstava, dok 31,9% ispitanika tvrdilo je da je povećalo potrošnju, a 17,1% ispitanika je smanjilo potrošnju.

U kategoriji stanovanja i potrošnje energenata, 66,2% ispitanika izdvajalo je jednaki iznos sredstava, dok 30% ispitanika tvrdilo je da je povećalo potrošnju, a 3,8% ispitanika izdvajalo je manji iznos sredstava. U kategoriji odjeće i obuće, 95,7% ispitanika trošilo je jednako ili manje, dok samo 4,3% ispitanika je povećalo iznos sredstava koji izdvajaju za ovu komponentu potrošnje. U kategoriji opreme za kuću i održavanje kuće, 71,9% ispitanika i dalje trošilo je jednako, dok 17,6% ispitanika tvrdilo je da je povećalo potrošnju, a 10,5% ispitanika je smanjilo iznos sredstava koje odvaja za kuću i njeno održavanje.

U pogledu kategorije zabave i kulture, rezultati su bili znatno različiti. Čak 51,5% ispitanika izjavljivalo je da su smanjili svoju potrošnju na zabavu i kulturu u odnosu na razdoblje prije

krize. Ostatak ispitanika (43,3%) trošio je jednako, dok je samo 5,2% ispitanika povećalo svoju potrošnju.

U vezi s komunikacijskim uslugama, kao što su poštanske i telefonske usluge, većina ispitanika (75,2%) troši jednako kao i prije krize.

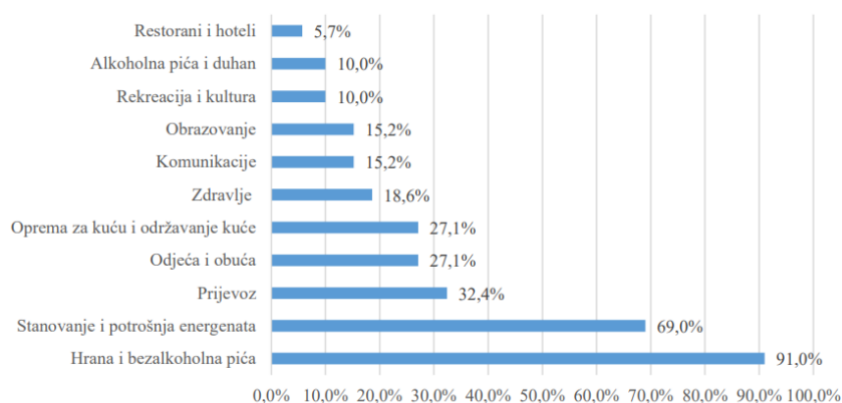
U kategoriji restorana i hotela, rezultati pokazuju značajne promjene u odnosu na razdoblje prije krize. Čak 62,4% ispitanika izjavljuje da troši manje na navedenu kategoriju. Istu razinu potrošnje zadržava 31,4% ispitanika, dok je samo 6,2% ispitanika povećalo svoju potrošnju. Ovaj rezultat nije iznenađujući jer su ugostiteljski objekti bili zatvoreni duže razdoblje, a neki od njih nisu otvorili nakon popuštanja epidemioloških mjera jer su smatrali da im se to ne isplati u trenutnoj situaciji. Uz to, ograničenja prilikom boravka u ugostiteljskim objektima su smanjila želju za posjetom kod brojnih pojedinaca.

Oko 54,3% ispitanika nije promijenilo svoju potrošnju alkoholnih pića i duhana, dok je 33,3% njih izjavilo da su smanjili svoju potrošnju. S druge strane, 12,4% ispitanika je povećalo svoju potrošnju alkoholnih pića i duhana u odnosu na razdoblje prije pojave virusa.

U kategorijama zdravlja i obrazovanja, većina ispitanika (69,5%, odnosno 76,7%) nije promijenila svoju potrošnju. Međutim, 22,4% ispitanika je povećalo svoju potrošnju na zdravlje, dok je 17,1% ispitanika smanjilo svoju potrošnju na obrazovanje. Povećanje potrošnje na zdravlje može se pripisati strahu i panici među stanovništvom zbog zaraze smrtonosnim korona virusom, što je dovelo do povećane brige o imunitetu i otpornosti organizma.

S druge strane, smanjenje potrošnje na obrazovanje može se pripisati značajnim promjenama u obrazovnom sustavu tijekom pandemije, jer su mnoge obrazovne ustanove bile zatvorene, a nastava se odvijala online, što je smanjilo troškove kućanstava za ovu kategoriju.

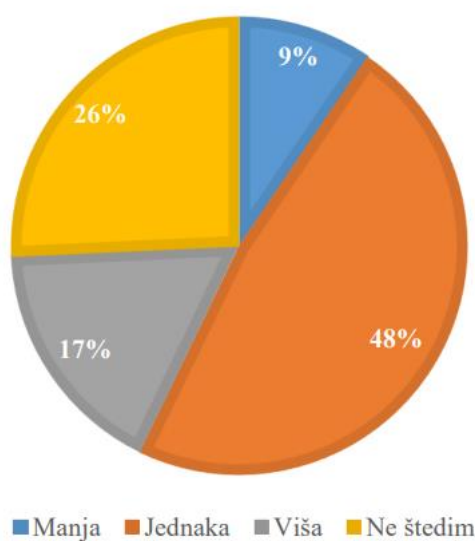
Grafikon 13. Udio ispitanika koji vjeruje da određena kategorija potrošnje zauzima značajan dio njihovog kućnog budžeta

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Grafikon 14 prikazuje promjenu razine štednje kućanstava tijekom krize COVID-19 u usporedbi s razdobljem prije krize. Prema rezultatima, 48% kućanstava povećalo je svoju razinu štednje kako bi se bolje pripremilo za financijske izazove uzrokovane pandemijom. Drugi značajan dio, njih 26%, zadržao je istu razinu štednje kao i prije krize, pokazujući stabilnost u financijskim strategijama. Manji udio od 9% kućanstava smanjio je štednju zbog povećanih troškova života tijekom krize. Zanimljivo je da je 17% kućanstava izjavilo da nisu imala štednju ni prije ni tijekom krize, što je naglasilo izazove u financijskom upravljanju među određenim skupinama stanovništva.

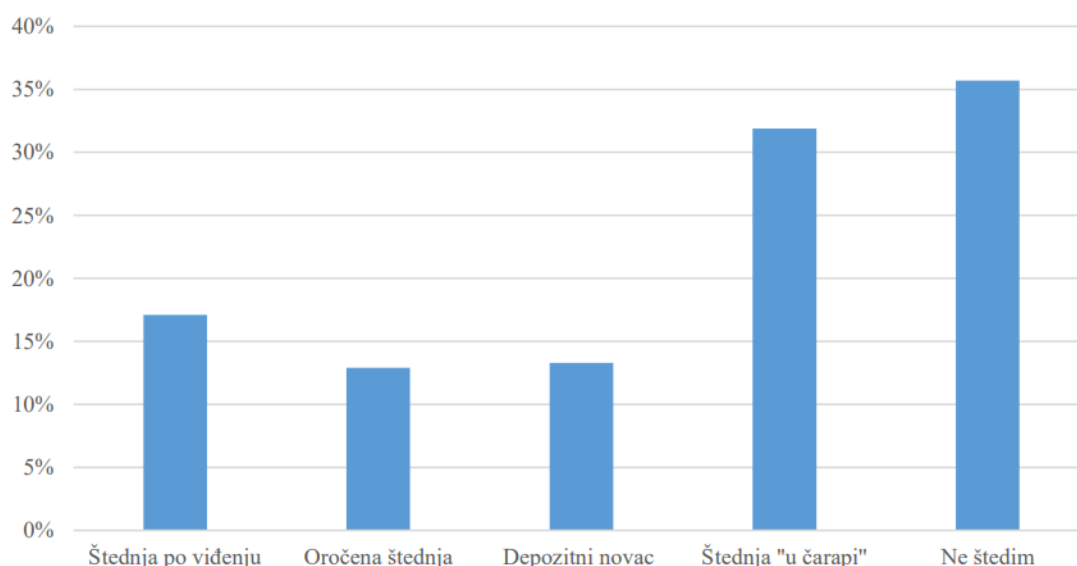
Grafikon 14. Promjena razine štednje kućanstava tijekom krize COVID-19 u usporedbi s razdobljem prije krize

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Grafikon 14 ilustrira kako je kriza COVID-19 utjecala na razinu štednje kućanstava ispitanika. Prema rezultatima istraživanja, 48% ispitanika je zadržalo istu razinu štednje, dok 26% ispitanika ne posjeduje nikakav oblik štednje. Uz to, 17% ispitanika je povećalo svoju štednju u odnosu na razdoblje prije krize, dok je najmanji udio od 9% ispitanika smanjio svoju štednju.

Grafikon 15. Udio ispitanika koji koriste različite oblike štednje

Izvor: Izrada autora na temelju podataka prikupljenih anketnim upitnikom

Ovdje su rezultati istraživanja o preferencijama štednje kod ispitanika. Istraživanje je pokazalo da je velik broj ispitanika (31,9%) još uvijek vrlo tradicionalan u pogledu štednje i da ima štednju "u čarapi", što predstavlja jedan od najstarijih, ali i najnesigurnijih oblika štednje. Ostali rezultati potvrđuju ranije navedenu strukturu depozita hrvatskog stanovništva kod drugih monetarnih financijskih institucija. Među tri osnovna oblika depozita, najmanje ispitanika (12,9%) koristi oročenu štednju, dok najviše ispitanika (17,1%) koristi štednju po viđenju.

Depozitni novac čini 13,3% u strukturi oblika štednje ispitanika. Trendovi pokazuju da se udio oročenih depozita kontinuirano smanjuje, dok se udjeli depozita po viđenju i depozitnog novca povećavaju zbog promjena preferencija likvidnosti ispitanika.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje o utjecaju pandemije COVID-19 na troškove prosječne hrvatske obitelji pokazalo je da je došlo do značajnih promjena u potrošnji, štednji i investicijama pojedinaca i kućanstava. Hrvatsko gospodarstvo je također bilo izloženo značajnim izazovima, uključujući smanjenje BDP-a i inflacije. Poduzetnici su se suočili s poteškoćama u poslovanju i bili su prisiljeni prilagoditi se novim okolnostima.

Istraživanje je pokazalo da je većina ispitanika zadržala istu razinu potrošnje kao i prije pandemije, dok je manji udio ispitanika povećao ili smanjio potrošnju. Međutim, istraživanje je također pokazalo da je došlo do značajnih promjena u navikama pojedinaca i kućanstava, uključujući povećanje korištenja online platformi, beskontaktnog plaćanja i digitalnog bankarstva.

U pogledu štednje, istraživanje je pokazalo da je većina ispitanika zadržala istu razinu štednje kao i prije pandemije, dok je manji udio ispitanika povećao ili smanjio štednju. Međutim, istraživanje je također pokazalo da je došlo do povećanja financijskih problema u kućanstvima, posebno kod nezaposlenih i kućanstava s ograničenom likvidnošću.

Istraživanje je pokazalo da je pandemija COVID-19 mala značajan utjecaj na troškove prosječne hrvatske obitelji i da je potrebno poduzeti mjere za rješavanje financijskih problema kućanstava i poticanje oporavka hrvatskog gospodarstva.

POPIS LITERATURE:

1. Alapeza, M., Delić, A., Has, M., Koprivnjak, T., Mezulić Juric, P., Oberman, M., Perić, J., Šimić Banović, R. (2020). CEPOR – Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvaskoj – 2020. Zagreb: ACT PRINTLAB.
2. Barbić, D., & Lučić, A. (2018). Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu. Zagreb: Narodne novine.
3. Center for Economic Behavior and Inequality. (2020). Responses to the COVID-19 crises: Evidence from bank account transaction data. Dostupno na: <https://ideas.repec.org/p/kud/kucebi/2018.html>
4. Chronopolous, K. D., Lukas, M., & Wilson, J. O. S. (2020). Real-time consumer spending responses to the COVID-19 crisis and government lockdown. Dostupno na: <https://voxeu.org/article/real-time-consumer-spending-responseslockdown>
5. Čižmešija, M. i Kurnoga, N. (2012). Uvod u gospodarsku statistiku. Zagreb: Element
6. Eurostat. (2021). Dohodak i potrošnja kućanstava. [podatkovni promet]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy_2019/trad/hr_hr/bloc-2.html?lang=hr
7. Ferrara, P., Franceschini, G., Corsello, G., et al. (2021). Effects of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) on Family Functioning. *J Pediatr*, 322-323.e2. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8253665/>
8. Hrvatska gospodarska komora. (2016). Kako započeti gospodarsku djelatnost. Zagreb.

9. Hrvatska gospodarska komora. (2019). Depoziti kućanstava – aktualno stanje i kretanja. [podatkovni promet]. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/depozitikucanstava-aktualno-stanje-i-kretanja>
10. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/ormnova-mjera-lipanj-2021.php>
11. Institute of Labor Economics. (2020). A literature review of the economics of COVID-19. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8250825/>
12. Osmanagić Bedenik, N. (2007). Kriza kao šansa. Zagreb: Školska knjiga.
13. Radić, A. Položaj obitelji u suvremenom društvu. Završni rad. Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet; 2020. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/ffst%3A2442>
14. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., & Pološki Vokić, N. (2010). Priručnik za metodologiju istraživačkog rada – Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje. Zagreb: M.E.P. d.o.o.
15. Zakon o obrtu. (NN 49/2003)
16. Zakon o računovodstvu. (NN 78/2015)

POPIS SLIKA:

1. Slika 1. Pad poslovnih prihoda u Hrvatskoj za vrijeme pandemije

POPIS TABLICA:

1. Tablica 1. Prosječne i godišnje stope inflacije u RH u razdoblju od 2019. do 2021.
2. Tablica 2. Rezultati ispitivanja hipoteza nakon istraživanja

POPIS GRAFIKONA:

1. Grafikon 1: AS-AD model korona šoka
2. Grafikon 2. Tromjesečni obračun BDP-a 2019. – 2021.
3. Grafikon 3. Udjeli troškova u kućnom budžetu
4. Grafikon 4. Izdaci kućanstva u 2019. Godini
5. Grafikon 5. Godine života ispitanika
6. Grafikon 6. Stručna sprema ispitanika
7. Grafikon 7. Radni status ispitanika
8. Grafikon 8. Broj osoba u kućanstvima ispitanika
9. Grafikon 9. Struktura mjesečnih primanja kućanstava
10. Grafikon 10. Utjecaj COVID-19 krize na financijsko stanje kućanstava
11. Grafikon 11. Izmjena razine osobne potrošnje kućanstava tijekom krize COVID-19 u usporedbi s razdobljem prije krize

12. Grafikon 12. Promjene kategorija potrošnje ispitanika u odnosu na razdoblje prije krize
13. Grafikon 13. Udio ispitanika koji vjeruje da određena kategorija potrošnje zauzima značajan dio njihovog kućnog budžeta
14. Grafikon 14. Izmjena razine štednje kućanstava tijekom krize COVID-19 u usporedbi s razdobljem prije krize
15. Grafikon 15. Udio ispitanika koji koriste različite oblike štednje

ŽIVOTOPIS

Tea Klepec rođena je 25. listopada 2001. godine u Zagrebu. Pohađala je područnu školu Kupinec (2009. – 2012.), te osnovnu školu Klinča Sela (2013. - 2016.). Nakon završenog osnovnog obrazovanja upisala je srednju školu Jastrebarsko smjer Ekonomist. 2020. godine upisuje Ekonomski fakultet u Zagrebu, preddiplomski smjer Trgovinsko poslovanje. Posjeduje znanje engleskog i njemačkog jezika, aktivno služi se Office paketom (Word, Excel i PowerPoint). Bavi se folklorom osam godina u kudu Seljačka sloga Kupinec.